

Літературно – музична композиція

Письменники України - лауреати Державних премій

Мета: розширити знання учнів про творців українського слова, познайомити з їхньою творчістю та творами, які були удостоєні високих нагород – Державних премій; формувати вміння учнів розкривати таємниці художнього слова, у виразності читання, розумінні образності; розвивати читацькі інтереси, прагнення вдосконалювати себе; виховувати високе почуття гідності людини, любов до рідного слова, краю та України, шану до творців української культури, гордість за тих, хто підносив рідне слово до найвищих висот, прагнення бути гідними високого звання - Людина

Святково прибрана зала. На сцені в куточку стоїть стіл, засланий вишитою скатертиною. На ньому стоїть ваза з калиною та колосками пшениці, лежать книги, олівці, ручки та листки паперу.

До присутніх в залі звертається вчитель.

Ми зібралися сьогодні для того, щоб дізнатися більше про наших українців, котрі своєю звичайною працею продовжували творити нашу літературу. Ми поїнемо у світ чарівного слова, доторкнемося серцем і душею до нього, відкриємо для себе тих. Кого вже нема серед нас. Це вони, гордість і слава наша, це ті, які пройшли криваві репресії, війну, голод і холод, але зуміли відстояти свою думку і рідне слово. Воно жило, росло і ніколи не губилося в гушавині подій, які переживала наша держава. Це також велика заслуга наших письменників. Багатьох уже немає серед нас. В шкільних підручниках їх не згадують. Тож давайте ми сьогодні з ними познайомимося, згадаємо, віддамо їм шану і прочитаємо їхні твори. Звичайно, всіх перерахувати і назвати не зможемо, але ви самі зможете познайомитися, хто припаде вам до душі.

Тихо звучить мелодія про Україну.
На сцені з'являються три хлопчики, святково одягнені, з кетягами калини.
Починають декламувати вірш М. Бакая «Україні».

Горнись до тебе, Україно,
Як син до матері горнись,
За тебе, рідна і єдина,
Щодня я Богові молюсь.
Щоби послав щасливу долю
Тобі – народу моєму,
Щоб освятив жадану волю,
Що дарував тепер йому.
Горнись до тебе, Україно,
Щоб нас ніхто не роз'єднав,
Підставлю плечі, щоб калину
У лузі вітер не злавав.
У нас є лицарі й гетьмани,
І вікові глибокі рани
На нашій тілі заживуть.

Молюсь за тебе, Україно,
І свої сили віддаю,
Щоб відродити із руїни
Наш дух і славу вікову.
Очистимо усі джерела,
Дніпро – Славутич оживе,
І заспіваєм: «Ще не вмерла
Вкраїна наша і не вмере».

На сцену виходять ведучі.

Ведучий. Слово. Величне і правдиве. Воно звучало завжди племенисто, ставало, як це потрібно, грізним і войовничим. Воно піднімало людей на боротьбу за свої права й незалежність.

Ведуча. Його заковували в «кайдани», не давали звучати. Та ніщо і ніхто не міг зламати його. Під обкладинками друкованих видань гуртувалося українське Слово, а разом з тим збагачувало літературу прекрасними творами та новими іменами.

Не перелічити всіх тих українських будителів, просвітителів, духовних діячів і культурників, які своєю нелегкою працею наближали день духовного звільнення української людини, все робили для того, щоб «просвітить найтемніших» і цим розвивати їхню «невольничу душу». (Леся Українка).

Ведучий. Наше завдання сьогодні полягає в тому, щоб згадати тих, хто своїм палким словом творив нашу літературу, хто став на вершину слави своєю творчістю і думкою. Ми повинні віддати шану тим, хто вистояв, страждав, але не припиняв боротьбу за могутню, барвінкову, милозвучну й рідну мову. «Я став над тобою словом..» - твердо, натхненно й впевнено напише наш сучасник І. Драч.

Ведуча. Українська література зросла, зміцніла й розквітла. Кращі твори письменників здобули визнання в нашій країні та за її межами. В них правдиво відтворено життя країни, людини, всього народу.

Найпочеснішим у нашій країні стало звання лауреата Ленінської премії, Державної премії СРСР. Це високе визнання. З метою увічнення пам'яті великого сина українського народу Т. Г. Шевченка, уряд України у 1961 році прийняв Постанову про заснування республіканської премії імені Т. Шевченка (а згодом - Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка).

Ведучий. Державна премія ім. Т. Шевченка присуджується щорічно 9 березня, в день народження поета, за видатні твори літератури, образотворчого мистецтва, музики, театрального мистецтва і кінематографії.

Отже, розпочинаємо читати сторінки наших лауреатів.

Учні виходять на сцену для інсценізації уривку з роману О. Гончара «Людина і зброя». В цей час тихо звучить мелодія пісні «Священна війна». А ведуча продовжує свою розповідь. Проектується портрет О. Гончара.

Ведуча. Олесь Терентійович Гончар. Прозаїк, Герой Соціалістичної Праці. Академік АН УРСР, лауреат Ленінської премії (1964), Державної премії СРСР (1948, 1949, 1982), Державної премії ім. Т. Г. Шевченка (1962). Творчу діяльність

розпочав у кінці 30-х років минулого століття. З перших днів Великої Вітчизняної війни він добровольцем іде на фронт. Після війни пише багато новел, оповідань.

Визначним творчим успіхом О. Гончара стала трилогія «Прапороносці» (Державна премія СРСР 1947, 1948), «Людина і зброя» (1962), «Тронка» (Ленінська премія 1964).

Ведучий. В 1963 році О. Гончар опублікував роман у новелах «Тронка», який високо був оцінений тодішнім режимом та й самим народом. Спробою витворити лебедину пісню Гончара – романіста стала його «Твоя зоря» (1980), причому настільки вдалою, що за неї в 1982 р. присуджено Державну премію СРСР.

Ведуча. Архітектор і скульптор у мистецтві слова. Поет і перекладач, критик і літературознавець, державний і громадський діяч, енциклопедист і видавець. «Є щось істинно франківське в цій невтомності і в цій постійній інтелектуальній спрагності,» - писав про нього Леонід Новиченко.

Демонструється портрет М. Бажана

Ведучий. Старовинне українське місто Кам'янець-Подільський. Тут, в родині військового топографа, народився Микола Платонович Бажан.

В своїх творах поет відобразив буремні дні громадянської війни, трудовий ритм перших п'ятирічок. Тема мужності людини-патріота ставить одну з характерних рис його творчості.

В роки Великої Вітчизняної війни були створені прекрасні збірки віршів «Клятва», «Сталінградський зошит», історико-патріотична поема «Данило Галицький», які в 1946 р. були удостоєні Державної премії СРСР, а поема «Політ крізь бурю» в 1965 р. - відзначена Державною премією УРСР ім. Т. Г. Шевченка

Учень читає поезію М. Бажана. Уривок із «Битви», що увійшов до збірки «Сталінградський зошит».

Ми відступали. З-за донських горбів
Ще мріло димне українське небо,
І кожен воїн клятвено повів:
- Чекай, наш краю, я вернусь до тебе!
Та гірко й трудно глянути було
На білостінну велич Сталінграда,
На волзьких плес ясне, злотисте скло,
Розбите чорним вибухом снаряда.
Боєць, напившись волзької води,
Відчув – вона йому терзає душу:
Умри, а стій! Умри – не відійди!
- Я так зроблю! Я вистою! Я мушу!
Він став на смерть. Він смертним боєм бивсь.
Шляхів назад не відав він віднині.
Він в землю вгризся, кров'ю й пилом вкривсь
На обороні волзької твердині.

Ведуча. А це вже стало легендою...

Як вирушали партизани-ковпаківці в трудний карпатський рейд, ішов з ними

молодий поет, партизан-підричник, і як складав пісні – прості, як кування зозулі в гаю чи свіжа рілля під лемешем. Прості і щирі – тому й клялися вони на серце, тому й співали їх у нечасті хвилини затишку між боями...

Звали молодого поета - Платон Воронько.

Ведучий. Талант Платона Миколайовича розцвів у сувору годину випробувань, коли народ, захищаючи рідну країну, вів героїчну боротьбу проти фашистських загарбників. Його перша книжка поезій «Карпатський рейд» вийшла 1944 року. В 1951 р. збірка «Доброє утро» була відзначена Державною премією УРСР. 1972 рік виявився для поета щасливим. За книгу «Повінь» - заслужена винагорода: Державна премія УРСР ім. Т. Г. Шевченка

Коли я умирав на Волині,
Наді мною волошки сині
І блакитний поліський льонок
Щедро, щедро лили з пелюсток
Роси в рану мою вогневу –
І тому я живу.

Коли я умирав на Карпатах,
То черідка завзятих, кирпатих
Гуцулят коло мене блукала,
Гой-траву на Говерлі шукала
І знайшла ту цілющу траву –
І тому я живу.

Коли знову умиратиму...
Годі!
Довго житиму я у народі –
Бо в мені із Волині роса,
Із Говерли гой-цвіту яса,
Кров Вітчизни влилась в мою кров –
Довго буду я жив і здоров.

Починає звучати мелодія «Пісні про рушник» А. Малишка

Ведучий. Село Обухів на Київщині. Круті узгір'я в п'янкуму запаху чебрецю та полину. Явори над шляхом. До вибалків збігають смужки жита. І саме тут, в родині хлібороба Самійла Малишка, народився хлопчик. Дали йому ймення Андрій. Це був третій син в сім'ї.

Ведуча. Син народу, сільський інтелігент заслуговує шани й любові за подвиг свого серця і розуму. Поет, якого люблять і шанують. Багато його віршів покладено на музику композиторами Платоном та Георгієм Майбородами, О. Білашем, П. Козацьким, Л. Ревуцьким, Ю. Мейтусом. Особливо стали популярними «Пісня про рушник», «Вчителька», «Ми підем, де трави похилі...» Ці твори є народними.

Ведучий. Праця поета знайшла своїх шанувальників. Твори його живуть разом з народом. І це є найвищою нагородою для кожного митця слова. А нагороди держави його також не обминали. Він - лауреат Державної премії СРСР (1947, 1951, 1969), Державної премії ім. Т. Г. Шевченка 1964 року.

Роки, коли була написана збірка віршів «Дорога під яворами» (1964), стали роками творчого злету поета. В цей час він пише громадянсько –

патріотичну лірику та філософські твори. Це не тільки цікавий і значний етап творчого злету поета, а й помітні досягнення усєї української поезії. Недаремно в 1969 р. збірка «Дорога під яворами» відзначається Державною премією СРСР.

Учні читають поезії із збірки «Дорога під яворами»

Не стій, мати, та й коло хати,
- Не сій по каменю тієї м'яти,
Вже ж бо насіялась по зернині
В довгій житті, у малій хвилині
І надивилось при рідній згубі,
Як сива зозуля на чорнім дубі.
Промітай доріжку, як є потреба,
Відчиняй ворота у дзвони нема,
Коли є турбота, коли є скорбота,
Йдуть сини до тебе, як вічна рота.
Йдуть мореплавці і сіячі,
Під твоєю сльозою на кожному плечі,
Під благословеннями голосними,
Під твоїми долонями росянистим,
І легко синам ті шляхи топтати,
І добре синам, як є рідна мати!

Як перший танк, в важкій температурі,
Узяв Хрещатик і смертельний смерч
Ударив Шолуденкові у груди,
То він, Ничипір, падаючи в землю,
Не закричав – прошепотів:
- О мамо!
Через десятки поминулих літ
На цьому ж місці, стоячи в задумі,
Я чую, як земля у глибині,
І край небес, і камінь, і дубов'я
Мені шепочуть
П'ять великих літер,
Мов п'ять скрижалів кованих:
- О мамо!
Отак мені б упасти в інші дні
З цими словами на устах гарячих,
Бо в них колиска,
Й материнський зір,
І наша пісня, й тая п'ядь землі,
Де я летів, як білий парус в морі,
Любив, і жив, і пломенів:
- О мамо!

Ведучий. Великим майстром слова, поетом-новатором, у якого воедино злилися думка і почуття, глибоке розуміння історії з гострим відчуттям сучасності, таким

увійшов М. Рильський в українську літературу. Творча спадщина поета стала надбанням всього народу.

Ведуча. М. Рильський – поет, перекладач, публіцист, академік, лауреат Ленінської премії 1960 р., Державної премії СРСР 1943, 1950 років.

За збірки поезій «Світла зброя», «Світова зоря», «Слово про рідну матір», поему «Мандрівка в молодість» поет удостоєний Державної премії СРСР 1943 року.

Два учні читають уривок із поеми «Слово про рідну матір».

Ведучий. Михайло Панасович Стельмах – прозаїк, Герой Соціалістичної Праці, академік АН УРСР, Лауреат Ленінської премії (1961), Державної премії СРСР (1951), Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1980).

Ведуча. Перу М. Стельмаха належать кілька поезій, п'єс, творів для дітей, трилогія «Хліб і сіль», «Кров людська - не водиця», «Велика рідня», романи «Правда і кривда», «Дума про тебе», повість «Гуси-лебеді летять» та інші.

Ведучий. Проза М. П. Стельмаха позначена глибоким проникненням в психологію селянина, багатством мови, лірико-романтичною піднесеністю стилю, численністю фольклорних і етнографічних елементів.

Ведуча. Михайло Стельмах натхненно працює. У 1979 році вийшов у друк його новий роман - «Чотири броди». І знову успіх. Його читають. Ним захоплюються, бо мова у письменника проста. Щира, задушевна, народна. Вона сама проситься в серце, навіює багато думок...

Учні-читці зачитують уривки з роману «Чотири броди».

1-й учень Спонуціло.

Заснула хвиля у броді, заснув і присілок над бродом. А до нього ніяк не дотягне своє снування отой волохатий, що так дитинство нагадує, сон: перед жнивими він завжди тільки скрадається з Данилом, а коли й приходить його, то лише на якусь часину. Переджнив'я!

Це та пора, коли в серці селянина сходяться радощі й тривоги хліба, а між ними снуються й снуються древні, певне, ще з язичницького віку прихоплені хліборобські жалі. Жаль було сивого й золотого колоса, що нагойдався, нашелестівся, наспівався за літечко в полі і вже завтра, зітхаючи, впаде на землю, поїде до добрих людей, ляже теплим хлібом на столі.

2-й учень На синіх долонях вечора темним смутком горбатився старий вітряк і в благанні простягав завмерлі руки чи то до неба, чи то до людей: звикнувши до праці, до гурту, він німотно карався без них, і тихі сльози скапували з його крил, що вбрали в себе дух борошна, дух степу, материнки, усіх чотирьох бродів і чотирьох вітрів.

2-й учень - Коли проскочимо козацький, то, повертаючись, проскочимо й татарський, броди – то журба! А от є інші броди в людини: блакитний, як досвіт, дитинства, потім, наче сон, хмільний брід кохання, далі – безмірної роботи і турботи, а зрештою – онуків і прощання... чотирма бродами стікають води життя, а назад не повертаються...

- То, може, ми свою норму змелемо не на жорнах, а на вітряку? Бо ж він має перевагу над людиною.
- Яка це в нього перевага?
- Найзвичайнісінька: вітряк має чотири крила, а людина тільки два, і то – не кожна.

Ведуча. Так міг писати лише той, хто понад усе любив людей і життя, творив для них і жив для них, той, хто найбільше вірив у людину. І кожне слово, написане ним, - це праця, біль, страждання. В кожному слові звучить істина життя, закладено філософську думку про сенс існування людини на землі. Тому ми з вами повинні задуматися над тим, як краще прожити свої чотири життєві броди. А вони у нас тільки починаються.

Ведучий. Юнацький зір і сивина пророка,
 Сльози і сонця незбагнений сплав.
 Як небеса, над лісом людських справ
 Світилася його душа глибока.
 Час від його проникливого ока
 Трутизну в мед підступно заховав.
 Та він печаль і смерть свою поправ,
 Ніч обернув на саяво оболонка.

Ведуча. О. П. Довженко! Кому не відоме це славне і'мя сьогодні. Письменник і кінорежисер, маляр і політик, великий патріот свого народу і син свого часу. Кого не хвилюють його фільми «Арсенал» і «Земля», «Аероград» і «Щорс», «Повість минулих літ» і «Мічурін», «Зачарована Десна» і «Поема про море». Всесвітнє визнання його таланту незаперечне, бо ще в 1958 році на спеціальному конкурсі в Брюсселі серед дванадцяти найкращих фільмів усіх часів і народів названо було й незвичну тоді «Землю» українського режисера. Відтоді талановитий митець гордо крокує всіма широтами нашої планети.

Ведучий. Хвалу Довженкові складаю,
 Хто день виборював новий,
 Хто із чернігівського краю
 На простір вийшов світовий.

Ведуча. Так, як Убідь до Десни спішила,
 До Дніпра Десна, Дніпро в лиман,
 Так митця натхненна ллється сила
 У людський безмежний океан.

Ведучий. В 1941 році кінокартина «Щорс» була удостоєна Державної премії СРСР, а в 1949 р. - «Мічурін». Він же був і лауреатом Ленінської премії 1959 року. Це була «Поема про море», але вже помертвено. Пропонуємо вам подивитися інсценізацію уривка з твору «Україна в огні».

Ведуча. Герої Довженка - мудрі воїни, трудівники й мислителі, справжні «аристократи духу». Саме такими вони постають перед нами. Таким же був і їх автор.

Ведучий. Зі смутком на серці, з вінком на чолі

Скажу своє слово і зникну з землі
І буду блукать я світами над вами,
І буду століття я думати думу –
Без сміху, без суму.
З плачем на вустах, з жахом смерті і тлі
З'явлюся я знову на бідній землі.
І буду я знову радіти, горіти,
Й так буде багато в житті моїм шуму –
І сміху, і суму.

П. Тичина

Ведуча. Село Піски на Чернігівщині. В родині сільського дяка народився майбутній поет Павло Тичина. Тут і промайнули його дитячі роки.

Тичина - поет незвичайний, самобутній, складний, поет-гуманіст, новатор. Його треба серцем відчутти, розумом осягнути. Сповнене філософського змісту, художньо довершене слово поета бринить сталлю й ніжністю. Воно утверджує силу народної правди, розкриває духовний світ людини. Музичною рікою, вершинним літературним здобутком називають творчість Павла Тичини - класика нашого письменства.

Ведучий. П. Г. Тичина - перекладач, публіцист, академік, Герой Соціалістичної Праці, державний і політичний діяч, лауреат Державної премії СРСР (1941), Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1962).

Учень читає поезію «Я утверждаюсь». Лине мелодія «Пісні про Київ».

Ведуча. Олександр Євдокимович Корнійчук. Розпочав свою літературну діяльність у кінці 20-х років. Досягнув вершини майстерності у 30-ті роки.

Корнійчук - драматург, громадський діяч, Герой Соціалістичної Праці, лауреат Державної премії (1941, 1942, 1943, 1949, 1951), Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка 1971 р., міжнародної Ленінської премії «За зміцнення миру між народами» в 1960 р.

Ведучий. В 1935 р. драматург пише п'єсу «Платон Кречет», яка в 1941 р. була удостоєна високої Державної нагороди, в 1939 – «Богдан Хмельницький», - і знову визнання – Державна премія СРСР. Плідно працює драматург. Тож з-під пера виходять все нові й нові твори. Перед читачем постають трудівники полів, фронтовики, лікарі, металурги... - прості будівники великого суспільства. Так входять герої з п'єс у свідомість читача і стають улюбленими, без них не можна уявити життя. Це «Макар Діброва», «В степах України», «Фронт», «Калиновий гай». Всі вони лауреати разом із драматургом – Державна премія СРСР.

А в 1971 році за драматичний твір «Пам'ять серця» отримав Державну нагороду імені Т. Г. Шевченка

Ведуча. Проходять роки. Все змінюється. не стоїть на місці. Та й саме життя змінилося. Багато величних постатей творило українську культуру. Та не менш важливе місце серед них належить жінкам. Хто ж вони ці відважні героїні?

Ведучий. ХХ століття подарувало Україні величну постать, яка ввібрала в себе краще від своїх попередниць: патріотизм, щедрість і багатство душі, доброту і розум, любов до свого народу і до всього живого.

Ведуча. Я вибрала Долю собі сама,
І що зі мною не станеться –
У мене жодних претензій нема
До Долі – моєї обраниці.

Так просто і щиро могла сказати про себе і свою творчість легенда нашого віку,
поетеса, борець зі злом і системою – Ліна Василівна Костенко.

Ведучий. В 1987 р. в житті Ліни Василівни відбулася знаменна подія – їй присуджена
Державна премія ім. Т. Г. Шевченка за історичний роман у віршах «Маруся Чурай» і
збірку поезій «Неповторність». Це дійсно вистраждана й заслужена нагорода поетеси.

Читання уривку з роману «Маруся Чурай».

...Увесь блідий, аж під очима чорно.
- Я прошу, люди, вислухайте мене.
Багато слів страшених наговорено.
Ніхто не говорив про головне.
Я, може, божевільним тут здаюся.
Ми з вами люди різного коша.
Ця дівчина не просто так, Маруся.
Це - голос наш. Це - пісня. Це – душа.
Коли в похід виходила батава, -
Її піснями плакала Палтава.
Що нам було потрібно на війні?
Шаблі, знамена і її пісні.
Звитяги наші, муки і руїни
безсмертні будуть у її словах.
Вона ж була як голос України,
що клекотів у наших корогвах!
А ви тепер шукаєте їй кару.
Вона ж стоїть німа від самоти.
Людей такого рідкісного дару
хоч трохи, люди, треба берегти!
Важкий закон. І я його не зрушу.
До цього болю, що іще додам?
Вона піснями виспівала душу.
Вона пісні ці залишає нам.

Ведуча. За такий короткий час згадати всіх неможливо. Але не можна обминути
стороною ще одного представника нашої літератури Василя Андрійовича Симоненка.

Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди, -

так писав про себе поет.

Народився Василь на Полтавщині, в с. Біївці, якраз на Різдво. Хлопця виховувала
мати, Ганна Федорівна та дідусь. Випало на його долю всього.

Я горя на світі зазнав багато,
Страшнішого ж горя нема,
ніж те, коли старість мати
в домівці стрічає сама...

Ведучий. На жаль, це передчуття поета справдилося. Доля для нього відвела всього 28 років. Слава, шана і визнання таланту до поета прийшло надто пізно: вже після смерті. І тільки в 1995 році він став лауреатом Національної премії України імені Т. Г. Шевченка (посмертно) - за збірку поезій та прози « Лебеді материнства», « У твоєму імені живу», « Народ мій завжди буде».

Звучить мелодія на поезію « Лебеді материнства», читається вірш.

Ведуча. Ось і підійшов час закінчувати наше свято. Але дорога до сердець наших творців слова нехай не закінчується у вас ніколи. Всіх ми не згадали, бо неможливо, їх багато. Тому ви можете самі пошукати і почитати про них. Нехай наші серця наповнюються любов'ю і великою гордістю за тих, хто сміливо піднімав голос правди і віри, і високо ніс цей прапор вперед, щоб лунало українське слово, розвивалася культура, щоб ми сміливо могли сказати: «Ми - українці! Ми - єдині! І ніхто не зможе нас поставити на коліна. Ми нащадки славних запорожців, наших предків. Українському слову звучати! Українському народові – жити і процвітати!» Тож давайте берегти і примножувати наш неоціненний духовний скарб – нашу рідну мову.